עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מהל' שכנים הלכה ו ועיין בהשגות סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף ג וסי' קס סעיף א:

רבינו גרשום

נתיאש מן הזמן שקבעו לו ב"ד ולא גדרה ונתערבו הזרעים בכרם הרי זה קידש וטעונין שריפה ככלאי הכרם כדכתיב פן תקדש המלאה ודרשי' לה (חולין קט"ו) פן תוקד אש. ואותו בעל מחיצה חייב באחריות זרעוני של זה שהופסדו וחייב לשלם דמיהן. השתא כיון דאשכחן דהאי מחיצה דמתני' כותל הוא דילפי' לה ממחיצת הכרם דייקא מתני' טעמא דרצו שניהן לעשות מחיצה משום הכי בונין אותו באמצע שניהן ביחד הא לא רצו שניהם לבנות ביחד אלא אחד רוצה ואחד אינו רוצה אין מחייבין אותו שאינו רוצה לבנות חלקו בעל כרחו. הואיל ואין כופין אותו לבנות ש"מ שזה שהמעכב רואה בחצר חבירו אותו היזק ראיה לא שמיה היזק: ומקשה מאן לימא לן דהאי מחיצה דמתני' גודא דאיכא למידק כדקאמרת דהיזק ראיה לאו שמיה היזק. אימא מאי מחיצה דמתני' פלוגתא. חלוקה שנתרצו לעשות חלוקה. והכי פריש למתני' השותפין שרצו לחלוק חצירן בונין את הכותל באמצע. ואידוק הכי כיון דנתרצו לחלוק אם זה מעכב שאינו רוצה לעשות עמו הכותל הואיל דקפידין זה על זה שלא ישתמש האי בחלק חבירו (היו) כופין אותו ובונין את הכותל באמצע בעל כרחו משום דהיזק ראיה [דיליה] שמסתכל בחצר חבירו הוי היזק. ומהדר ליה אי הכי דפלוגתא הוי אמאי קתני שרצו לעשות מחיצה שרצו לחצות מיבעי ליה: אלא מאי גודא. אמאי קתני תו בונין את הכותל. והא כל לשון משנה לשון קצרה הוא. וכיון דהיא שרצו לעשות מחיצה היינו כותל בונין אותו מיבעי ליה ולא איצטריך למיתני כותל. ואכתי היזק ראיה שמיה היזק: ומתרץ ליה לעולם מחיצה גודא. ודקשיא לך בונין אותו מיבעי ליה משום הכי איצטריך למתני כותל דאי תנא בונין אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא סגי. מחיצה הקנים עראי שקורין בלע"ז פלפייש. קמ"ל כותל. דצריכי למיעבד כותל של קיימא ולעולם כדאמינא דמחיצה גודא היא וכדדייקי' דהיזק ראיה לאו שמיה היזק: בונין את הכותל באמצע פשיטא. אכתי מקשה למאן דאמר גודא כי האי גוונא לו בשלמא אי אמרי' מאי מחיצה פלוגתא משו"ה איצטריך למיתני בונין את הכותל דלא סגי בלאו הכי דאיצטריך לאדכר כותל. והאי דקתני באמצע ודאי לא איצטריך למיתנייה הואיל דקאמר פלוגתא. אלא אגב דאיצטריך למתני כותל קתני באמצע ולא משום דוקא אלא אי אמרת דהאי מחיצה גודא היא בשלמא כותל לא מיותר הוא משום דאתי למעוטי מסיפס ולא לגופיה איצטריך. אלא ודאי באמצע מיותר הוא דכיון דשותפין ניצהו בהאי חצר ורצו לעשות גודא פשיטא דבאמצע בונין אותו והשתא לא מצית למימר אגב דאיצטריך למתני כותל קתני באמצע משום דכותל גופיה לא אתא אלא לאפוקי מסיפס בודאי לא איצטריך באמצע אלא לעולם כדאמרי' מחיצה פלוגתא והיזק ראיה שמיה היזק. לעולם אימא לך מחיצה גודא ודקא קשיא לך באמצע למה לי (לא) צריכי דודאי לא מייתר הוא דהכא במאי עסקינן דאקדים חד מינייהו וארצייה לחבריה שלא רצו שניהן מתחלה אלא אחד פייסו לחבירו עד שנתרצה לו שיעשה כותל. עכשיו אי לא תני דבונין באמצע בחלק שניהן הוה אמינא דיכול למימר ליה כי נתרציתי לעשות מחיצה בכך נתרציתי שלא אשתמש באוירא דידך אבל למעוטי בתשמישי שלי ליתן מקום חצי הכותל לא נתרציתי: קמ"ל. דכיון דנתרצה בונין את הכותל באמצע חצי בחלק זה וחצי בחלק זה. ולהכי איצטריך למתני באמצע ולעולם מחיצה גודא הוא ואכתי היזק ראיה לאו שמיה היזק: ת"ש וכן בגינה מקום שנהגו לגדור. בגינה העומדת בעיר קא מיירי דאיכא היזק ראיה שרואה מה שבחצר חבירו. קתני וכן בגינה דמחייבין אותו לגדור. אלמא היזק ראיה שמיה היזק: לא לעולם אימא לך לאו שמיה היזק ושאני גינה לאו משום דטעמא דהיזק ראיה. אלא משום דמסתכלין בגינתו ומכניסין בו עין הרע [illegible]

נתיאש הימנה ולא נדרה. דוקא נתיאש אבל לא נתיאש ועוסק כל שעה לגדור אע"פ שהוסיף מאתים מותר כדתנן במסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לשם אלקטנו הוסיף מאתים מותר לכשאחזור אלקטנו הוסיף מאתים אסור אלמא כשהוא מחזר אחר לקיטתו אפילו הוסיף מאתים מותר והטעם יש לפרש משום דכתיב (דברים כב) לא תזרע כרמך כלאים דומיא דזריעה דניחא ליה: **וחייב** באחריותו. אע"ג דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק (גיטין נג.) נראה לר"י דהאי חשיב היזק ניכר שהרי ניכר הוא שהוא כלאים כשרואה הגפנים בשדה ומטמא אע"פ שרואין השרץ על הטהרות לא חשיב היזק ניכר דמי יודע אם הוכשרו אבל אין לומר דה"נ הוי היזק שאינו ניכר וקנסוהו כמו במטמא (שם) שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו דהכא ליכא למיחש להכי שבעל הכרם נמי מפסיד ועוד אי קנס הוא כמזיד דוקא היה לו להתחייב: **ואימא** מאי מחיצה פלוגתא. מפרש ר"י משום דעל לשון גודא יש כמה קושיות כדפריך בסמוך לפיכך דוחק לפרש מחיצה פלוגתא אע"ג דבכל מקום הוי מחיצה גודא: **וכיון** דרצו בונין את הכותל בעל ברחו. לקמן מוקי לה כשאין בה דין חלוקה ותימה לר"י דאמאי נקט תנא דמתני' כאין בה דין חלוקה וקתני רצו לא ליתני רצו ולאיירי בשיש בה דין חלוקה ותי' דקמ"ל דס"ד כשאין בה דין חלוקה דאלי למימר כי (ה) איתרצאי לך לחלוק ע"מ שלא לעשות גודא אבל על מנת לעשות גודא לא איתרצאי לך ויש ספרים דמקשין ומתרץ כן להדיא בשילהי שמעתין: **הוה** אמינא במסיפס בעלמא. פי' ורצו דקתני אמסיפס ואע"ג דבלאו רצו נמי עושין מסיפס בעל כרחם כדמוכח בסמוך דקאמר מאי לאו בכותל לא במסיפס היינו מסיפס גרוע אבל כי רצו עושין מסיפס מגויל וגזית כמנהג המדינה ומקרי מסיפס לפי שהוא מלא חלונות כדפי' בערוך ואינו מגין מהיזק ראיה א"נ לפי שאינו גבוה י' כדמוכח לקמן גבי גג הסמוך יאמר דאמר ר"נ עושה לו מעקה גבוה י' ופריך למאי אי להיזק ראיה ד"א בעינן ואי לנתפס כגנב במסיפס סגי ובקונטרס פי' דרצו דקתני אחלוקה קאי ותימה דהא אסיק דמחיצה היינו גודא דאי פלוגתא לחצות מיבעי ליה ועוד היכי מצי למימר דה"א במסיפס בעלמא הא שמעינן ליה מסיפא דקתני אבל בזמן שניהם רוצים אפילו פחות מכאן יחלוקו והיינו לכל הפחות במסיפס ועוד היכא הס"ל במסיפס בעלמא הא בהדיא קתני במתני' גזית וגויל: **בונין** את הכותל באמצע פשיטא. למ"ד גודא פריך כמו כל הנך פירכי דלקמן דכשהקנו לעשות גודא כך הקנה זה כמו זה ופשיטא דבאמצע אבל למ"ד פלוגתא איצטריך למימר סד"א דמשום היזק ראיה יש לו לסייע בבנין הכותל אבל אין לו לבנות בחלקו בשביל כך: **תא** שמע וכן בגינה. לקמן מסקינן דה"ק וכן בגינה סתם כמקום שנהגו לגדור דמי הלכך דייק שפיר דהיזק ראיה שמיה היזק: **גינה** שאני כדרבי אבא וכו'. וא"ת ומהאי טעמא יתחייב נמי לגדור בבקעה ויש לומר דשאני גינה שמגדלין בה ירק לאכילה וכל שעה היא עומדת בקמותיה אבל בקעה אינה עומדת בקמותיה אלא חדש אחד בשנה ולא מיחייב לגדור אבל אסור לעמוד בשעה שעומדת בקמותיה וא"ת ולמ"ד פלוגתא כיון דאשמועינן דאפילו בחצר שמיה היזק כל שכן בגינה ואמאי איצטריך תו למיתני וכן בגינה וי"ל דאיצטריך וכן בגינה למיתני משום גויל וגזית: **נפל** שאני. שהורגלו לעשות דבר הצנע בחצר ולא למדו ליזהר זה מזה: **ודקארי** לה מאי קארי לה. כלומר פשיטא דנפל שאני ואדרבה היה לו להוכיח מדקתני ונפל מכלל דבעלמא לא שמיה היזק: **הזיקא** דרבים שאני. ואע"ג דלקמן משמע דאיירי בחצר שאינה סמוכה לרה"ר מ"מ איכא היזקא דרבים דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם כדאמרי' לקמן ורשב"ג אע"ג דלית ליה האי טעמא דזימנין דדחקי רבים מ"מ מרחוק יכולין לראות לפנים ולכך לא פליג אלא אבית שער אבל בדלת מודה דכופין אותו לבנות: **מאי** לאו בכותל. תימה ויהא בכותל דילמא הכי פי' אין חולקין את החצר אפי' האחד רוצה לבנות את הכותל בתוך שלו עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד הא אם יש בה ד' אמות לכל אחד חולקין אם רצה לכנוס ולבנות בתוך שלו וי"ל דחולקין משמע באמצע דאי אשמועינן כדפי' הוה ליה למיתני אין עושין כותל בחצר עד שיהא כו': **שאני** התם דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג כו'. תימה אמאי לא מייתי מדתניא לקמן (דף ו:) שתי חצירות זו למעלה מזו לא יאמר העליון הריני בונה מכנגדי ועולה אלא מסייע מלמטה ובונה אלמא שמיה היזק:

נתיאש הימנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריות' (א) טעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא [א]היזק ראיה לאו שמיה היזק ואימא (ב) מחיצה פלוגתא כדכתיב [ו]ותהי מחצת העדה וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחו אלמא [ב]היזק ראיה שמיה היזק אי הכי האי שרצו לעשות מחיצה שרצו לחצות מבעי ליה אלא מאי גודא בונין את הכותל בונין אותו מבעי ליה אי תנא אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא קמ"ל כותל: בונין את הכותל באמצע וכו': פשיטא לא צריכא דקדים חד ורצייה לחבריה מהו דתימא מצי א"ל כי איתרצאי לך באוירא בתשמישתא לא איתרצאי לך קמ"ל והיזק ראיה לאו שמיה היזק (סימן גינה כותל כופין וחולקין חלונות דרב נחמן) ת"ש וכן בגינה גינה שאני כדר' אבא [ג]דאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה והא וכן קתני אגויל וגזית ת"ש [ד]כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנות עד ד' אמות נפל שאני °ודקארי [ה]לה מאי קארי לה סיפא איצטריכא ליה מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו ת"ש [ו]כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר ש"מ היזק ראיה שמיה היזק הזיקא דרבים שאני ודיחיד לא ת"ש [ז]אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה הא יש בה כדי לזה וכדי לזה חולקין מאי לאו בכותל לא במסיפס בעלמא תא שמע [ח]החלונות בין מלמעלה בין מלמטה ובין מכנגדן ד' אמות ותני עלה [ט]מלמעלן כדי שלא יציץ ויראה מלמטן כדי שלא יעמוד ויראה מכנגדן כדי שלא יאפיל הזיקא דבית שאני תא שמע [י]דאמר רב נחמן אמר שמואל גג [כ]הסמוך לחצר חבירו עושין לו מעקה גבוה ד' אמות שאני התם דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעה לי (ג) תשמישי לדידך לא קביעה לך תשמישתך ולא ידענא בהי עידנא סליקא ואתית

דאיצטנע

קידש. התבואה אם הוסיף מאתים. לישנא דקרא נקט פן תוקדש (דברים כב): **ועטמא דרצו.** לבנות כותל (ד) דמדעת שניהן הוא דחייביה חכמים שיבנו בין שניהן ולקמן (ג.) פריך כשרצו מאי הוי ליהדרי בהו אבל לא רצו שניהן שהיה אחד אומר דייה לחלוקה במסיפס של יתדות עצים תקועים בארץ נמוכים לא קייפינן ליה ואין זה יכול לומר לו איני חפץ שתראה עסקי: **פלוגתא.** חלוקת חצר שהושוו דעתם לחלוקה וכגון שלא היה בה ח' אמות כדי לזה וכדי לזה שאין האחד יכול לכוף את חבירו לחלוקה ולהכי תני שרצו שכיון שרצו לחלוקה בונין כותל אבנים על כרחם ואם בא האחד לומר אי איפשי בגודא זו אלא מסיפס בעלמא אין שומעין לו משום היזק הראיה: **הוה אמינא במסיפס בעלמא.** מיירי מתני' דליהוו נמי מחיצה איקרו ורצו דקתני אחלוקה קאי וכשאין בה דין חלוקה קמ"ל כותל ורצו דקתני משום כותל דאי לא רצו פלגי לה במסיפס: **דרצייה חד מינייהו לחבריה.** ביקש ממנו לחולקה במחילה: **מהו דתימא א"ל כשנתרציתי לך.** במחילה מחילה דקה נתרציתי ולמעוטי באוירא כגון של נסרים שהיא דקה והיזק ראיה אין בה או תמשוך עובי הכותל בחלקך חוץ מדבר מועט אבל לבנות כותל אבנים עב למעוטי נמי תשמישתי לא נתרציתי: **אסור לאדם שיעמוד כו'.** שלא יזיקנו בעין רעה: **והא וכן קתני.** דמשמע תרוייהו חד טעמא הוא גינה וחצר: **מחייבין אותו.** והכא לא קתני רצו אלא על כרחו: **נפל שאני.** שכבר נתגלו הראשונים בכותל: **ודקארי לה מאי קארי לה.** וכי לא ידע דנפל שאני: **סיפא איצטריך ליה.** כלומר הוא הדין נמי מעיקרא והאי דקתני נפל משום סיפא לאשמועינן דיותר מד' אמות אין מחייבין ואע"פ שהראשון היה גבוה יותר לא מחייבין ליה: **כופין אותו.** כל אחד מבני החצר לתת חלקו בבנין: **בית השער.** שבונים כותל נגד השער עגול סביב ועושין באותו היקף פתח קטן מן הצד משום היזק ראיות בני רה"ר שלא יראו תוך החצר: **הזיקא דרבים.** שכל בני רה"ר מסתכלין שם: **אין חולקין.** אין האחד כופה את חבירו לחלוק: **החלונות.** אחד מבני השותפין הבונה כותל בחצר כנגד חלונותיו של חבירו בין מלמעלה וכו' אם הכותל גבוה יותר מן החלונות צריך להגביה למעלה מהן ד"א כדמפרש ואזיל כדי שלא יסמוך על כותלו ויפתח ויראה בחלונותיו של חבירו: **בין מלמטה.** אם הכותל נמוך מן החלונות צריך להשפילו מהן ד"א כדי שלא יעמוד על עובי כותלו ויראה: **ומכנגדן.** צריך להרחיק את הכותל מן החלונות ד' אמות כדי שלא יאפיל: **הזיקא דבית שאני.** שאדם עושה בביתו דברי הצנע: **מעקה גבוה ארבע אמות.** כדי שלא יראה בחצר חבירו כשהוא משתמש בגגו: **ולא ידענא בהי עידנא דקא אתית.** להשתמש בגגך:

דאיצטנע

מסורת הש"ס

א) [לקמן נט:], ב) [שם], ג) כ"מ קז. ע"ש, ד) לקמן ה., ה) לקמן ה., ו) לקמן יא., ז) לקמן כב., ח) [שם:], ט) לקמן ו:, י) נ"ל לגג.

תורה אור השלם

ו וַתְּהִי מֶחֱצַת הָעֵדָה מִן הַצֹּאן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: במדבר לא מג

גליון הש"ס

גמ' ודקארי לה. עי' בתוס' המכונין לקמן דף יז ע"ב ד"ה גירסת רש"י: שם ודקארי לה. כתובות נח ע"א וש"נ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וטעמא דרצו: (ב) שם ואימא מאי מחיצה פלוגתא: (ג) שם קביעא לי תשמישתי: (ד) רש"י ד"ה וטעמא וכו' מדעת שניהן הוא דחייבום חכמים: (ה) תוס' ד"ה וכיון וכו' כי איתרצית לך וכו' לא איתרצית לך ויש ספרים דמקשה ומתרץ:

מוסף רש"י

נתיאש הימנה ולא גדרה. יבחון קו סולא הורע אחד מן המאתים שהיו בה בהיתר (שם). הרי זה קידש. ואין בטל אלא באחד ומאתים וכאן יש קל"ט מן ההיתר יחד לאוסיר (שם). וחייב באחריותו. דגרם לאסור תבואתו של חבירו (בכורות כח.). אסור לאדם שיעמוד כו'. שלא יפסידנה בעין הרע (ב"מ קז.). מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות. דבכדי סגי להיזק ראייה (לקמן ה:). כופין אותו. את בן החצר שאינו רוצה לסייע את בני החצר. לבנות בית שער ודלת לחצר. לבנות להן בית שער להיות שומר הפתח יושב שם בצל ומרחיק את בני רשות הרבים מלהכין בחצר, ודלת לשער החצר לנועלו (לקמן ז:). החלונות. מי שהיו לו חלונות פתוחים לחצר חבירו ויהושע נדרך זה שלם שנים ובא בעל החצר לבנות שם כותל. צריך לשער ד' אמות, בין מלמעלה. אם בא להגביה יגביה כותלו ד' אמות מן החלונות, בין מלמטה. אם בא לבנותו נמוך צריך להשפילו מן החלונות ד' אמות, וטעמא מפרש בגמ', ובין מכנגדן. צריך להרחיקו מהן ד' אמות (לקמן כב.). מלמעלן. צריך להגביה שיעור שלא יוכל להשען על כותלו ויפיל ראשו ויראה דרך חלונות ויראה בבית חבירו (לקמן כב:). כדי שלא יעמוד. על ראש עובי כותלו ויראה (שם). מכנגדן. צריך להרחיק, כדי שלא יאפיל. ולא יכול תנא דנריכתא שיעורא (שם). עושין לו מעקה גבוה ד' אמות. משום היזק ראיה (לקמן ו:).

רבינו גרשום (המשך)

עד שיהא גבוה ד"א דלא מצי איניש לאסתכולי דרך הליכתו עד שיהא גבוה ד' אמות אלמא משום היזק ראיה הוא. ומשני דהיכא דנפל שאני הואיל דהוי מעיקרא הכותל כדין הוא דמחייבין אותו עד ד' אמות דפחות מכן לא מצי למיבניה דהכי שמה מחיצה אבל גבי מתני' שלא היה מעולם מחיצה אין מחייבין המעכב: ודקארי לה אמאי קארי לה כלו' המקשה שהיה מקשה קושי' זו אמאי מקשה לה. וכי לא היה יודע דהיכא דנפל שאני ומה ראה להקשותה. ומשני לעולם משום קושיא מייתינן לה משום דהוא בסיפא איצטריך ליה למיתניי' בלשון קושיא דקתני סיפא מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו לבנות גבוה כדמעיקרא אלמא שי"מ משום היזק ראיה הוא ומשי"ה אין מחייבין אותו אלא כשיעור שאינו יכול לראות. והמתרץ מתרץ [לעולם] כדמעיקרא נפל שאני. והאי דאמר עד ד' אמות דבהכי הוא דין מחיצה ולא משום היזק ראיה: ת"ש בתים הפתוחים לחצר והחצר פתוח לרה"ר ונפל בית שער החצר. וכל בני החצר נתרצו לבנות. [כופין לא' מבני החצר המעכב לבנות] בית שער ודלת עמהן משום היזק ראיה דבני רה"ר. אלמא היזק ראייה שמיה היזק: היזק דרבים שאני. אבל היכא דאיכא היזק ראייה דיחיד כגון האי חצר השותפין לאו שמיה היזק: ת"ש קתני מתני' אין חולקין את החצר. האחין שבאו לחלוק בנכסי אביהן אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה דהכי הוי לדירה. וכשהן [illegible]

א) פשיטא היא. ב) [illegible] ג) [illegible]